

DEVRİMLER

ve karşı-devrimler tarihi

ANSİKLOPEDİSİ

2

Çin devrimi:
Mao Çe-tung ve
işçi-köylü iktidarı

DEVRİMLER ve karşı-devrimler tarihi ANSİKLOPEDİSİ

yayımlayan:

GELİŞİM BASIM ve YAYIM A.Ş.,

sahibi ve genel yönetmen:

GELİŞİM BASIM ve YAYIM A.Ş. adına
ERCAN ARIKLI

sorumlu yönetmen:

HİLMİ YAVUZ

redaksiyon:

BABÜR KUZUCU

çevirmenler:

AYŞE EDİRNE, SUZİ GALİKO
GÜLSEREN KARAGİL, İSMAİL YERBUZ
MEHMET YALIM

sayfa düzeni:

SEMRA GÜRAN

düzeltili:

AYŞIL HATİPOĞLU, ORHAN SEÇİLEN

sekreterler:

İLGEHAN GİRAY, GÜLER ÇUBUKÇU

Copyright: Fratelli Fabbri Editori, 20138 Milano, Via Mecenate, 91, ITALY
(1975) ve Gelişim Basım ve Yayımları A.Ş., Şafak Sk./2
Nişantaşı/İstanbul. Tel: 48 02 10/48 88 24

SAYIN OKURLARIMIZA DUYURU

- Devrimler ve Karşı-Devrimler Tarihi Ansiklopedisi fasikülleri her hafta çarşamba günleri çıkacaktır.
- Eser 40 fasikülden oluşan 4 ciltte tamamlanacak, cilt kapakları her cildin bitiminde satışa çıkarılacaktır.
- Abone şartları :
 - 1) Cilt abonmanı : 400 TL'dir.
Her cilt tamamlandıkça, taahhütlü olarak adresinize yollanacaktır. Cilt kapağı, ciltleme ve posta masrafları ücrete dahildir.

2) Fasikül abonmanı : 400 TL'dir.

İkinci fasikülden itibaren fasiküller her hafta; cilt kapakları ise çıktıkça aboneye yollanacaktır. Cilt kapağı bedeli ve posta masrafı bu ücrete dahildir.

Abone olmak isteyenler, posta havalesiyle **Gelişim Yayınları, Şafak Sok. No. 2, Nişantaşı** adresine 400 TL. yollamalı; cilt veya fasikül abonmanından hangisini istediklerini havale kâğıdının üzerinde belirtmelidirler.

Her iki abonman şekli, ancak 30 Mayıs 1975'e kadar geçerlidir.

Saygılarımızla
GELİŞİM YAYINLARI

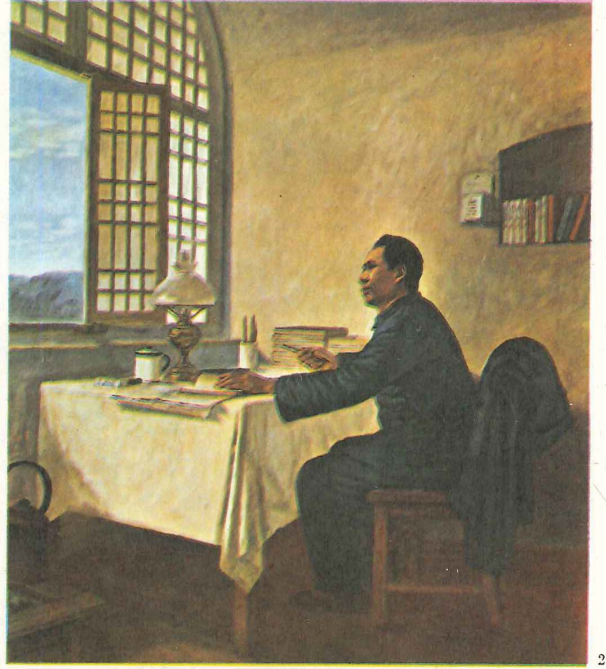
fotoğraf 1-2: Mao yazmakta, bulunduğu durumu incelemekte, gelecek için tasarılar oluşturmaktadır. Yen-ân'da, adamlarına izlenecek eylem yolunu açıklamaktadır.
fotoğraf 3: propaganda amacı taşıyan bir bildiri: karpuz tarlalarında serinleniş.

Kiangsi deneyi

Mao Çe-tung ve arkadaşları, Marx'cı gelenekten ayrılarak yeni bir yol tutmayı, köylü kitlesine dayanmayı kararlaştırdılar. Sömürünün ve yoksulluğun beslediği bir hoşnutsuzluğu savaşıyla, çin köylüsünün taşıdığı başkaldırma gücünü eyleme dönüştürmek istiyorlardı.

Kiangsi deneyi'nin anlamı budur.

Mao'yu izleyen bir parti azınlığı, Çin'in güneyindeki Kiangski eyaletinde bir devrimci üs kurmuştu. Beyaz orduların baskısı altında bu üs gün oldu küçüldü, kabuğuna çekildi; gün oldu büyüdü, yer bile değiştirdi. Ama, ne olursa olsun, varlığını sürdürdü. Giderek, kırsal alanda başka üsler oluştu. 1931 kasımında,

Çin, Japon işgalinin ve komünistlerle ulusçular arasında patlak veren iç savaşın yol açtığı yıkıntıların onarıldığı büyük bir inşaat yeri haline gelmişti.

(fotoğraf 1: bir rus teknisyenin yönetiminde, bir köprüde çalışan çinli işçiler).

Ama rus-çin ilişkileri bozulunca (fotoğraf 2: Kruşçev 1958'de Pekin'i son ziyaretinde Mao ile görüşüyor), Çin'in iktisat siyaseti başka bir yön alacaktır.

Kiangsi'de, Mao'yu başkan olarak kabul eden bir Çin Sovyet Cumhuriyeti kuruldu.

Çankayşek, «komünist haydutlar»ı yok etmekte kararlıydı. Gene de, bu yeni kuruluş üç yıla yakın bir zaman yaşadı. Kızıl Ordu, köylü milisler ve halk, düzenli ordulara karşı koymakta oldukça başarılıydılar. Ama, sonunda Çankayşek, 1933 yılında Kiangsi'deki Çin Sovyet Cumhuriyeti'ne karşı saldırıya geçti. Çankayşek'e bağlı ulusçu kuvvetlere bir alman askerî uzman heyeti danışmanlık

yapmaktaydı. Kızıl Ordu ve köylü milisler bu saldırıya karşı direnebildikleri kadar direndiler; sonra da geri çekilmek zorunda kaldılar. Düzenli orduların yeni taktikleri, yeni donanımları ve yeni silâhları, bu sonucun yaratılmasına yardımcı olmuştu.

Geri çekilme, ünlü *Büyük Yürüyüş*'ün başlangıcıdır. *Büyük Yürüyüş* bir yıl sürdü (eylül 1934 - ekim 1935). Bu süre içinde Kuomintang'ın sol kanadı japon tehlikesi karşısında, ulusal bir uzlaşmaya gidilmesini istedi. Ko-

münistler bunu kesinlikle reddettiler.

Büyük Yürüyüş oldukça çetin koşullar altında geçti. Bu uzun seferde sağ kalanlar Avrupa kıtası kadar geniş bir kesimi, güneydoğudan kuzeybatıya kadar bir uçtan ötekine aşmışlardır. Mao, 27 aralık 1935'te parti örgütüne sunduğu raporda '*Büyük Yürüyüş*'ü şöyle anlatır: «On iki ay boyunca biz, göklerden bir sürü uçağın günlük keşif uçuşları ve bombardımanı altında, karada yüzbinlerce kişilik bir kuvvet tarafından

kuşatıldık, izlendik, engellendik, ve durdurulduk. Yol boyunca duyulmadık tehlike ve güçlüklerle karşılaştık. Buna rağmen yalnızca iki ayağımızı kullanarak on bir eyaletin bir ucundan öteki ucuna kadar 20 000 li'den fazla yol yürüdük. Tarih bizimki kadar uzun bir yürüyüş kaydetmiş midir? Hayır, asla; *Büyük Yürüyüş* bir manifestodur.»

Evet, *Büyük Yürüyüş* bir simgeydi. *Büyük Yürüyüş*, zafere uzanan yolu simgeliyordu. Bu uzun yolu Japon emperyalizmi kestirmeden kı-

İlk beş yıllık planın süresi dolmadan, iki yıllık (1956 - 1957) bir liberalleşme dönemi başlar. Bu dönemde köylüler ve aydınlar görüşlerini ve isteklerini açıkça ortaya koyabilmek için daha geniş olanaklara kavuştular. Bu arada tarım kooperatifleri yeniden düzenlendi (fotoğraf 3: pirinç ekimi için ilkbahar hazırlıkları; fotoğraf 4: toprağın verimlileştirilmesi).

saltıverdi. Büyük Yürüyüş son bulduğunda, komünistler Kiangsi dağlarından daha yoksul ve daha geri kalmış bir bölgede, bir doğal barınak bulmuş olmakla mutluydular. Bu barınak, kuzeydeki Şensi iliydi. Böylece, Büyük Yürüyüş, 1935 ekiminde, az çok mutlu bir sona ulaşmış oluyordu.

1935'ten sonra, Mao ile Devrim, kesin bir biçimde birbirleriyle kaynaşırlar. 1935'ten önce Mao, partisinde bir azınlık üyesi durumundadır. Önce küçümserler onu; sonra ona karşı çıkarlar. O zamanlar, *Büyük Yürüyüş*'ü önceleyen yaz aylarıdır. Partinin yönetimi uzun süre Şanghai'dan yürütülür. Eyalet çapında sorumluluk taşıyan Mao'ya oradan bol övgü ve bol yergi yağdırılır. Ona, köylü ordularıyla büyük kentleri kuşatması bile önerilir. Öğretiye sıkı sıkıya bağlı olan kişiler, devrimi şehirlerdeki işçi sınıfına, pek etkin olmayan işçi sınıfına dayamak istemektedirler. Onlara göre, işçi sınıfı, *yitip gitmekte* olan bir sovyet hareketi üzerinde denetim kurmak zorundadır.

Oysa, Mao, ilk köylü deneyiminin karşılığını çok ağır öde-

mişti. (1927 eylülünde başlayıp bastırılan, *Hunan sonbahar hasadı ayaklanması* sırasında Mao canını zor kurtarmıştı.) O zamanlar, resmen *askeri serüvencilik*'le kınanmış, parti içinde gerilere düşürülmüştü.

Büyük Yürüyüş'ten sonra, özellikle 1935'te durgun bir dönemde, ülkenin güneybatısında toplanan konferansın kararından sonra, Mao'nun parti liderliği daha da kesinlik kazandı. Bu elbette kolay olmadı. Mao, hem *Büyük Yürüyüş* sırasında hem daha sonraları, Çang Ku-tao yada Vang Ming gibi rakipleriyle mücadele etmek zorunda kaldı. Ama, giderek, başarılarından ve kahramanlıklardan yararlanan, daha çok, Mao oldu. Bu, o dönemde Mao'nun rakiplerinden daha başarılı olduğu anlamına gelmez. Ne var ki Mao, hareketin kuramını da oluşturan bir kişiydi; dış ve iç düşmana karşı uygulanacak yöntemleri belirlemekte ve tanımamakta rakipsiz kalıyordu. *Pratik üzerine* yada *Çelişki üzerine* adlı çalışmaları bu çabanın önemli ürünleridir.

O bu çalışmalarını, başkent Yen-ân'da yaptı. Yen-ân yıl-

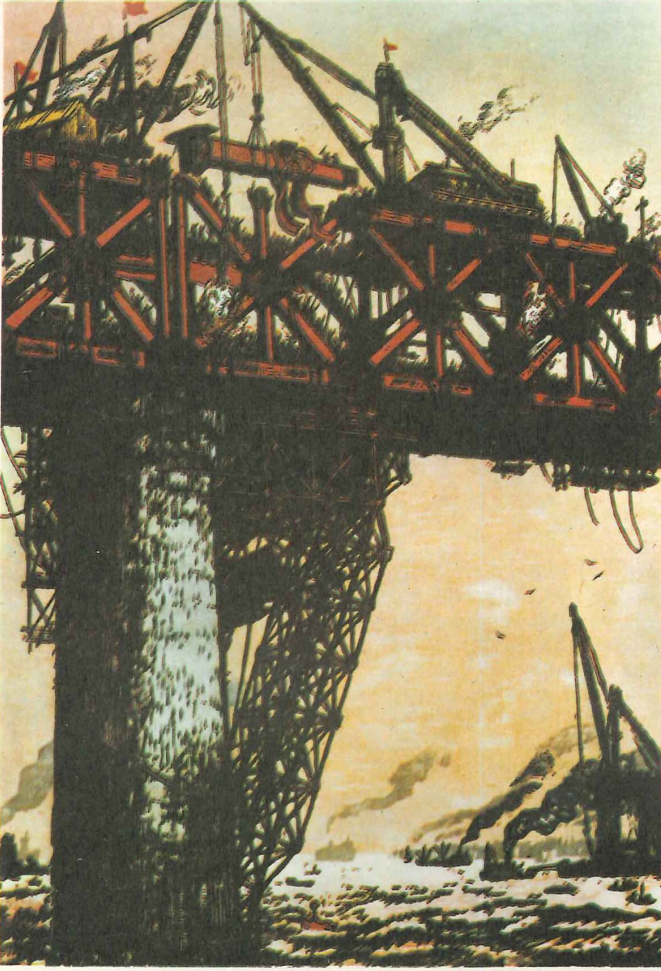

ları, *Yazar Mao'nun en verimli yıllarıdır.*

diktatörün çöküşü

On yıllık Nankin rejimi (1928 - 1937) *çin devriminin, Çankayşek'in koruyuculuğunda rayına oturduğu* yanlısını vermeyi başardı. Çin ulusunu kendini toparlıyor, yeniden kuruyor, diyorlardı. Ama, Çin birliği sözde kaldı. Nankin hükümetinin otoritesi, aşağı ve orta Yangdçi havza-

sını aşamadı. Çankayşek oyun üstüne oyun denemek ve bir yandan da durmadan savaşmak zorunda kaldı. Bölgesel zorbaların ayaklanmalarını bastırmak ve entrikalarını önlemek kolay olmuyordu. Komünistlerin *faaliyetlerini* önlemek iyice zordu. Bütün bu kargaşa içinde, Çankayşek düşmanları (Kuomintang'ın Hu Han-min yada Van Çing-vei gibi eskileri, Yen Hsi-shan gibi mahallî despotlar) karşısında belli bir üstünlük kurabildi. 1936'da hapse düştü: Şensi eyaletinin başken-

(fotoğraf 1: bir çelik fırını)
yolların (fotoğraf 2: bir çelik köprüyü
tasvir eden tablo)
yapımına önem verilir.
1958'de yeni bir iktisat siyaseti
dönemine, ikinci beş yıllık planın
uygulanışına geçilir.
Bentlerin (fotoğraf 4) fabrikaların
Kırsal alanlarda,
yaşam düzeyi yükselmektedir:
(fotoğraf 3, 5). Hem sanayide hem
tarımda büyük sonuçlar elde edilmektedir:

2

ti Sian'da, emperyalizme karşı komünistlerle işbirliği isteyen astlarından birinin elindeydi. Sian olayı etkisini göstermişti: 1936 Noel'i öncesinde serbest bırakılan Çankayşek hemen komünistlere yaklaştı. Bundan böyle japon istilâcıları karşısında daha kesin davranacaktı. Zaten 1937 temmuzunda savaş başladı.

Bundan sonraki on iki yıl, ünlü diktatörün yavaş yavaş çöküşünü belirler.

1937'de başlayan Çin-Japon savaşı, önceleri, Japonların Çin'e boyun eğdirme taktiği içinde sönük geçti; ve ancak 1941 sonlarında kızışarak İkinci Dünya savaşı çerçevesine girdi. Savaşın ilk yıllarında limanları ve başlıca karayollarını tutarak Çin'i zararsız kılmaya çalışan düşman kuvvetleri, bunu başarmayacaklarını anlayınca birçok yönden saldırıya geçtiler ve ilk anda büyük başarılar kazandılar. Ancak, Çinliler direnişlerini başarıyla sürdürüyorlardı. Özellikle Mao'nun komutasındaki VIII. komünist ordusu, savaşta büyük yararlıklar göstermekteydi. Savaş 1945'te Japonların yenilgiyle son buldu.

Komünistler bu savaşın asıl yükünü çekmişlerdir. Savaş koşullarında Çankayşek'le uzlaşmaya girmiş olan komünistler, gittikçe güçlenmekteydiler. Savaş sonrasında, doksan milyon köylü Kuzey Çin'de komünist yönetiminde çalışıyordu. (Bu sayı 1937'de bir buçuk milyondur.) Artık Kızıl Ordu'nun dokuz yüz bin düzenli askeri vardı. Kalabalık bir milis gücü, bu kuvvetleri desteklemekteydi. Savaş sırasında komünistler, yığınlarını harekete geçirme ve gerilla savaşını geniş biçimde uygulama konusunda büyük başarılar göstermişlerdi.

Japonya'ya karşı girişilen direnme savaşında gerek Çin komünist partisi içinde ve gerekse dışından gelen eleştirilerde gerilla savaşının stratejik önemi konusunda kuşkuyla öne sürülmüştü. Bu eleştiriler, gerilla savaşını küçümsemeye, ve umutları düzenli ordularca girişilecek savaşlara, özellikle de Kuomintang ordusuna bağlamışlardı. Mao Çe-tung bu görüşü reddedecek ve 'Japonya'ya Karşı Gerilla Savaşında Strateji Sorunları' adlı yazısında (mayıs 1938) bunun gerekçelerini ortaya koyacaktır. Mao Çe-tung bu konuda şöyle diyor: «Eğer Çin gerilla savaşının rolünün, düzenli ordunun harekâtına sadece kısa mesafelerde dolaysız bir destek sağlayabileceği küçük bir ülke olsaydı, hiç şüphesiz, stratejik değil, ancak taktik sorunlar sözkonusu olurdu. Öte yandan Çin, Sovyetler Birliği gibi kuvvetli bir ülke olsaydı, istilacı düşman ya çabucak defedilir, yada defedilmesi zaman alsa bile, geniş bir bölgeyi işgal edemezdi; ve o zaman, gerilla savaşı, harekâta gene ancak desteklevici bir rol oynar ve stratejik sorunlar değil, sadece taktik sorunlar sözkonusu olurdu.»

halkla kaynaşma

Komünistlerin halkla kaynaşması güç olmadı. Japon istilacılarının kıskırtmaları ve vahşetleri, o zamana

3

4

5

MAO ÇE-TUNG

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ünlü devlet adamı Mao Çe-tung, 1893'te, Hunan eyaletinde, Şao-şan şehrinde doğdu. Pek zengin olmayan bir toprak sahibinin oğluydu. İlkokulu okuduktan sonra babasıyla çalıştı; gündüz tarlalarda uğraşır didiniyor, gece babasının hesaplarını tutuyordu. Bir süre sonra babasının boyunduruğundan kurtulmaya karar verdi ve bir öğretmen okuluna girdi. Bu öğretmen okulunu başarıyla bitirdikten sonra, Çin'in en önemli kültür merkezi olan Pekin'e gitti. Onun Pekin'deki yaşamı pek ilgi çekicidir. Mao, Pekin üniversitesi kitaplığında çalıştı, orada bol bol kitap okumak ve Çin'in en önemli düşünürleriyle konuşmak, tartışmak fırsatını buldu. Marx ve öğretisini merak ediyordu. 1918'de, zamanın ünlü düşünürlerinden Li Da-djao ile birlikte Marx'cılığı inceleme Derneği kurdu.

Çin'de komünist hareket yavaş yavaş gelişmekteydi. Mao, Şanghay Konferansı (1921) adıyla bilinen Çin Komünist Partisi Birinci Kurultayı'na Hunan delegesi olarak katıldı. Komünistler Kuomintang'la birleşme kararı alınca, Mao bu partinin ilk kurultayına katıldı, yönetim kurulunda görev aldı. 1927'de Kuomintang'ın güçlü adamı ve o zamanki Çin'in bir numaralı lideri komünistleri ezme kararı alınca, Mao siyasi çalışmalarına yeni bir yön verdi: Hunan'da bir Kızıl Ordu kurdu ve köylüleri kendinden yana döndürmek için Hunan'da toprak reformu uyguladı. 1931'de yapılan Çin Sovyeti Kurultayı'nda, Çin Sovyet Cumhuriyeti Başkanı seçildi. Mao'nun sürdürdüğü eylemler başlangıçta kesin sonuçlar getirmedi, 1933 - 1934'te Kiangsi kızilları ağır bir bozguna uğradılar.

Bozgun Mao'yu yıldırmadı. O, her başarısızlığı bir başarıya dönüştürmek istiyor, bu yönde bütün zekasını ve bütün çabasını ortaya koyuyordu. Onun bu yönde en önemli girişimi Büyük Yürüyüş'ü (1934 - 1935) düzenlemek oldu. Kiangsi'de bozguna uğrayan komünistler, uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Kuzey'e çekildiler ve eylemlerini daha etkin bir biçimde orada sürdürdüler.

Mao, 1935 ocağından sonra Komünist Partisi'nin yönetimini resmen eline aldı. Kuomintang kuvvetleri ikinci karısını kurşuna dizdiği halde, Mao Çankayşek'e yardım etti, hattâ onu Si-an'da düştüğü pusudana kurtardı. Çünkü Mao, o zaman Çin'de yaygın olan şu inanca katılıyordu: ulusal birliği ancak Çankayşek sağlayabilir. Çankayşek komünistleri ortadan kaldırmak için başlattığı mücadeleyi durdurunca, Mao yeniden

Çankayşek'in önderliğinde eylemde bulunan ulusçulara katıldı. Ulusçuların ve komünistlerin bu uzlaşması sırasında Mao hiç bir zaman komünist kuvvetlerin çıkarlarını korumayı ihmal etmedi. O, birliklerinin ege-men olduğu bölgede toprak reformunu uyguluyor, buralarda adaletli bir düzen kurmak için çalışıyordu.

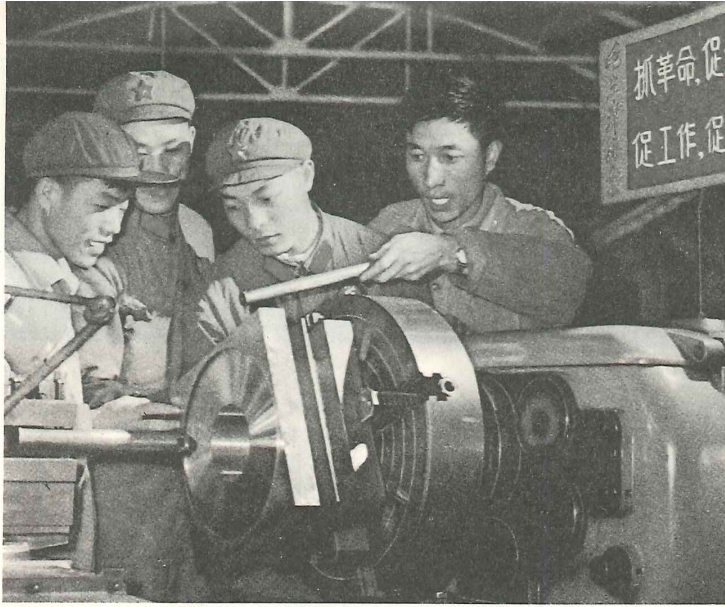
Japonların bozgunundan sonra Çankayşek'le buluştu (1945). Ama, Kuomintang'ın bağımsızlık sorununa en küçük bir çözüm getiremeyecek kadar güçsüz olduğunu görünce halk savaşını başlattı. Başlatma kararını alırken Rusya'nın desteğine bile başvurmadı. 1 ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'ni ilân etti, Çin Halk Danışma Meclisi'nin kararıyla Cumhurbaşkanlığına getirildi. Yeni anayasa ilân edilince Cumhurbaşkanlığı kesinleşti (20 Eylül 1954). Mao, aynı zamanda parti genel sekreterliği görevini de yapmaktaydı. Mao, 1958'de Çin'i yeni dönüşümleri getirecek hareketlerin alanı haline getirdi.

1958'in sonlarında, Vuhan'da toplanan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nde Mao Cumhurbaşkanlığı görevini bıraktı. Bununla birlikte, parti yönetimi bütünüyle kendisinde kalacaktı. Ulusal Halk Meclisi, 27 nisan 1959'da Liü Şao-çi'yi Cumhurbaşkanı seçti. Liü Şao-çi'nin Cumhurbaşkanı olmasından sonra, Mao sert eleştirilere uğradı. Bu eleştiriler, bir süre sonra, Mao'nun kişiliğini hedef alacak kadar gelişti. Mao, bunun üzerine, bir kampanya açtı. Kültür Devrimi'ni getirecek olan bu kampanya, başlangıçta, iyi yürümedi ve sayısız engellerle karşılaştı. Bu çatışma parti çalışmalarını da aksattı. Mao'nun muhalifleri onun giriştiği karşı-davranışı etkisiz bırakmak için eleştirilerini daha da sertleştirdiler. Mao, muhaliflerinin daha etkili olduğu Pekin'den uzaklaşmak zorunda kaldı. 1966'dan sonra eski nüfuzunu yeniden kazanan Mao, Kültür Devrimi'ni başlatarak devrimci eyleme yeni bir atılım kazandırmaya çalıştı.

Mao, bugün, eskisinden daha güçlü olarak, Çin devriminin başındadır ve bütün muhaliflerini etkisiz bırakmış bir durumda Çin'in geleceğini tasarlamaktadır.

Mao yalnızca büyük bir devrimci değil, aynı zamanda derin düşünen bir fikir adamıdır. O, eylemleriyle olduğu kadar eserleriyle de Çin devrimini aydınlatmış, bu devrime yön vermiştir. Kuramsal çalışmaları, Çinlilerin temel kural kitapları haline gelmiştir. Özellikle Strateji Sorunları (1936), Çin'de Devrim Savaşı (1936), Pratik Üzerine (1937), Çelişkiler (1937) adlı eserleri önemlidir.

(fotoğraf 1: ev araçları yapan bir fabrikada çalışan işçiler ve askerler)
(fotoğraf 2: IX. Kızıl Alayı, onuncu yılını kutlarken).
(fotoğraf 3: pirinc tarlasında çalışanlar).

kadar yurt sorunlarından çok, kendi sorunlarıyla ilgilenmiş olan köylüleri bilinçlendirmişti. Komünist kadrolarla kırsal kesim arasındaki bu kaynaşma, bu sıkı ve sürekli işbirliği, devrim için en büyük etkinliği oluşturmuştur. Mao Çe-tung, daha 1927 yılında kesinlikle şu görüşe varmıştı: «Çin devrimi bir köylü devrimi olacak, yada hiç olmayacaktır.» Bu görüşünü 1927'deki ünlü Rapor'unda ortaya koydu.

Hunan'daki Köylü Hareketine İlişkin Rapor, adının ciddiliğine rağmen, Mao'nun en içten yazılarından. Mao, bu yazısında, kuramcılık kaygılarına düşmeden, Hunan köylerinde uyanan devrimci gücü anlatmakla yetinir. Ortaya koyduğu sorun şudur: köylüleri yönetmek mi, eleştirmek mi, bastırmak mı? Onun görüşü, köylüleri yönetmek'tir. Mao bu inanca bağlı kalacak, son zafere kadar bu yoldan dönmeyecek, kırsal kesimler umutsuzluğa düştüğünde sözleriyle ve davranışlarıyla insanlara umut aşılayacaktır. Kitleler boyun eğme gibi pasif bir tavır aldıklarında, Mao onları coşturacaktır. Kiangsi sovyetleri döneminde (1927 - 1934), hep bu yönde davranmıştır.

halk savaşı

Japon saldırısı yıllarında (1937 - 1945) Kuomintang'la belirli bir uzlaşma içinde bulunan Çin Komünist Partisi, 1946 yılında halk savaşı'nı başlatıyordu. 20 temmuz 1946'da Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin yayımladığı beyannamede şöyle denilmekteydi: «Çankayşek'i yenebiliriz. Bütün parti bundan tamamiyle emin olmalıdır.»

Başlangıçta savaşın komünistler açısından iyi gittiği

söylenemez. 1946 temmuzunda Kuomintang kuvvetleri, komünistlerin elinde bulunan Kwangsi-Anvay 'kurtarılmış' bölgesini geniş çapta işgale başladılar. Kwangsi'ye saldıran Kuomintang birlikleri Tang-En-po komutasında yaklaşık olarak 120 000 kişilik on beş tugaydan oluşmaktaydı. 13 temmuz ile 27 ağustos arasında genel olarak merkez Kwangsi bölgesinde önemli muhabereleler oldu. Kuomintang birlikleri ayrıca Şansi - Hopay - Şantung - Hunan bölgesine de saldırdılar. Komünistlerin elindeki bu «kurtarılmış» bölgelerde bulunan bazı toprak ağaları ve mahalli despotlar, Kuomintang bölgelerine kaçtılar. Bunlar Kuomintang tarafından 'sılaya dönen temsilciler', 'sılaya dönen lejyonlar' ve başka silahlı gruplar olarak yeniden örgütlendirildiler.

1947 yılında durum, giderek komünistler lehine gelişmeye başladı. Ekim 1947'de Çin Halk Kurtuluş Ordusu ve Mao Çe-tung tarafından yayımlanan siyasî manifestoda şöyle deniliyordu: «Çankayşek saldırısını ezen Çin Halk Kurtuluş Ordusu şimdi geniş ölçüde bir karşı-saldırıya geçti. Güney cephesindeki ordularımız Yang-dzi nehri vâdisi boyunca, Kuzey cephesindeki ordularımız da Çin Çançung demiryolu ile Payping-Layoning demiryolu boyunca ilerliyorlar. Askerlerimizin girdiği her yerde, düşman ardına bakmadan kaçıyor ve halk bizi büyük bir sevinçle karşılıyor. Bir yıl öncesine göre durum temelden değişti. Bu savaşta ordumuzun amacı ulusumuza ve dünyaya tekrar ilân edildiği gibi, çin halkının dileğini yerine getirmek, yani iç savaşın baş suçlusu Çankayşek'i devirmek ve halk ile ulusu kurtarma hedefine ulaşmak için demokratik bir koalisyon hü-

kümeti kurmaktır.»

Çin komünist partisi yöneticileri, gerek japon istilâsı sırasında, gerek iç savaşta kırsal kesimde yaşayan çin köylüsünün desteğinden büyük ölçüde yararlandılar. 1927'deki köylü devriminden 1949'daki kesin devrime kadar bu köylüyle yan yana olma inancı sürdürülmüştür. Bu dönem, Mao'nun otuz dört ile elli altı yaşları arasında kapsar. Bu dönem, onun en faal dönemidir. Köylü kitlelerinin bağrında devrimci bilincin çiçeklenmesiyle belirgin olan bu dönemde, Kiangsi'nin ilk yıllarından, devrimi sağlayan iç savaşın sonuna kadar Mao, köylünün gerçek önderi olmuştur.

Japonya ile savaş, çin komünistleri için bir şans sayılmalıdır: hem komünistlerin gücünü iki katına çıkarmış, hem de devirmek istedikleri rejimi yerle bir etmiştir. Nitekim savaş, Çankayşek'in diktatörlüğü için son darbe oldu. İktisadî ve toplumsal çalkantılar, Doğu Çin'de zengin bölgelerin düşman istilâsına uğramasıyla ortaya çıkan yoksullaşma, malî güçlükler, spekülasyonu ve çürümeyi getiren bir enflasyon ve bütün bunların ortaya koyduğu ruhsal bunalım... Bunlar savaşın beslediği sıkıntılardı. Bu sıkıntılar, 1946'da başlayan iç savaş, gizli gizli hazırlamaktaydı.

Bütün bunlar, komünist devriminin iç ve dış güçlüklerine uğramadan gerçekleştiği anlamına gelmez. Komünist devrim gerçekleşirken ciddi hoşnutsuzluklar oldu; köylülerin kendi aralarında tartışmaları görüldü. Ama, olağan sayılan bu durumlara iyi kötü çözüm getirildi. Japon istilâcıları devrime yardımcı olmuşlar, devrimi sağlayacak koşulları, farkında olmadan, desteklemişlerdi. Gene de devrimi gerçekleştiren aydın-

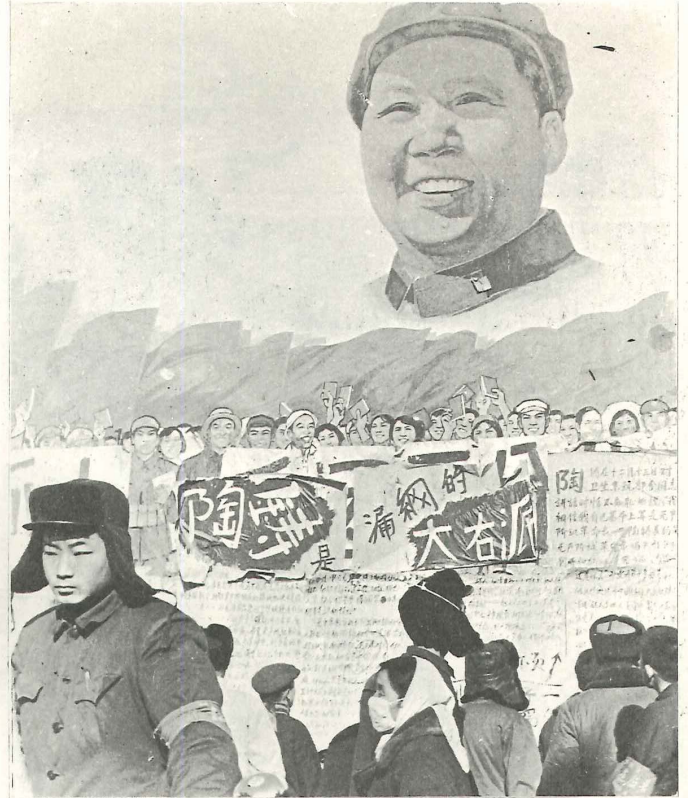
lar ve köylüler oldu. Hem de büyük çabalar pahasına!

Ama bu devrimi, yalnızca aydınların ve köylülerin devrimi olarak almamak gerekir. Çin devrimi de her devrim gibi, her şeyden önce kendi özelliklerini taşır. Mao Çe-tung, daha 1936 yılında yazdığı *Çin Devrimci Savaşı'nda Strateji Sorunları* adlı kitabında, çin devrimi'nin özgüllüğünü ortaya koyar ve Çin devrimci mücadelesinin Rusya'daki devrimci mücadeleyle bir tutulmaması gerektiğini belirterek şöyle der: «Çin devrimci savaşının kendi ayrı özellikleri olduğunu kabul etmeyen, bilmeyen yada bilmek istemeyen kimseler, Kızıl Ordu'nun Kuomintang kuvvetlerine karşı verdiği savaş, genel olarak savaşla yada Sovyetler Birliği'ndeki iç savaşla bir tutuyorlar. Sovyetler Birliği'nde Lenin ile Stalin'in yönettiği iç savaş deneyinin dünya ölçüsünde bir önemi vardır. Çin Komünist Partisi de dahil, bütün komünist partiler bu deney ve Lenin ile Stalin'in savaşla ilgili teorik yorumlarına, kılavuzları olarak saygı duyarlar. Ama bu, onu kendi şartlarımızı mekanik olarak uygulamamız demek değildir. Çin'in devrimci savaşını Sovyetler Birliği'ndeki iç savaştan ayıran pek çok özellikler vardır. Bu ayrıcalık özellikleri hesaba katmamak yada onların varlığını inkâr etmek, hiç kuşkusuz, yanlıştır.»

çin halk cumhuriyeti

Her yerde, başarılı bir silâhlî mücadele evresini, her zaman bir 'yeniden kurma' evresi izlemiştir. Bu, Çin'de de böyle oldu.

1948, Çin'de komünistlerin zafer yılı oldu. Ulusçular

(fotoğraf 4: halkı Mao düşüncesini öğrenmeye çağırın bir afiş).

Mançurya'yı kaybettiler. Ocak 1949'dan başlayarak komünist birlikler kesin eyleme giriştiler, 20 nisanda Yang-dzi'yı geçtiler. O sıra Şanghay düştü. 1949 sonlarında ulusçular için her şey bitmişti. Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti ilân edildi.

Mao ve arkadaşlarının 1949'da teslim aldığı Çin, dünya gelişme cetvelinin en aşağılarında yer alan uçsuz bucaksız bir yoksulluk ülkesiydi. Kaynaklardan çok teknik donanım yetersizdi o sıra. Son yıllarda sanayideki büyük ilerlemelere rağmen bu yetersizlik bugün de kendini duyurur.

Çin'in en büyük güçlüğü tarım alanındaydı. Durumu

anlatılabilmek için bu karşılaştırmayı yapmamız yeter: 1950 Çin'inde bir hektar ekilebilir toprağa düşen insan sayısı, 1917 Rusya'sındakinden on kat çoktu.

'Yeniden Kurma' evresi, işte böylesine güç koşullar içinde başlatıldı.

İlk üç yıl (1949-1952), Çin-Japon savaşının ve iç savaşın yıkıntılarını onarmakla geçti. Bu büyük atılımda Sovyet Rusya örneğine göre bir iktisadî kalkınma düşünüldü: kolektifleşmeye ve sanayileşmeye ağırlık verilecekti. 1953'ten sonra hazırlanan birinci beş yıllık plan (1953-1957) başarılı biçimde uygulandı. Sanayi, tüketim sanayiinden çok, ağır sanayie yöneltildi.

«Yaşasın Büyük Sıçrama»,
yazıların okunduğu
Çin'de yaşam.

İstatistiklere bakılırsa elde edilen sonuç epeyce olumludur: resmî Çin kaynaklarına göre yüzde 8.6 ile yüzde 9; kapitalist uzmanlara göre yüzde 6 ile yüzde 6.5. Ancak, yüzde 2.3 hızıyla giden nüfus artışı, üretim fazlasının önemli bir bölümünü yutmaktaydı. Bu durum, 1957'de yapılan yeni planlamayı epeyce zorda bıraktı. Nüfus artışı büyük bir sorun olarak ortada dururken, işsizliğe de kesin çare bulunamıyor, iş isteklerinde görülen yüzde 1.5 artış, artan nüfus tarafından yutuluyordu.

Tarım alanındaki durgunluk ayrı bir kaygı konusuydu. Tarım alanı, sanayileşmenin yükünü kaldırmaya çalışıyordu. Tarım kesimi, *ilk beş yıllık* plan döneminde yükümlülüklerini yerine getiremedi. Tarımın başlıca yükümlülüğü, yalnızca kendi üreticisini değil, sanayi çağrısına uyarak şehirlere göçmüş olan köylü yığınlarını da beslemektir. (Şehir nüfusu, 1952-1972 arasında, yetmiş iki milyondan doksan iki milyona çıkmıştır.) Tarım alanı, ayrıca, yüzde 75 oranında tarım ürünü işleyen tüketim sanayiine de hammadde yetiştirmek zorundaydı. O yıllarda pamuk sanayii, üretim kapasitesinin çok altında bir düzeyde çalışıyordu. Tarımın bir yükümlülüğü daha vardı: donanım gereçlerinin ithalinin finansmanına katılmak. 1956'dan sonra Çin'in Rusya'ya olan borçlarını ödemeye başlaması, ta-

rim alanına daha ağır bir yük yükliyordu.

Kısacası, *ilk beş yıllık planın* öngördüğü *sovyet örneği* Çin'de yürümemişti. Çinli planlamacılar bu aksamadan sorumlu tutulmalı mıdır? Rusya gibi iyice farklı bir ülkede, üstelik çeyrek yüzyıl önce gerçekleştirilmiş uygulamaları örnek almaları dışında, büyük bir sorumluluk yüklenemez onlara. Rusya'da sanayileşme başarılı olmuştu, üstelik tarım alanındaki durgunluğa rağmen başarılı olmuştu. Çin'de böyle bir başarıya ulaşılmadıysa, bu Çin'in Rusya'ya göre çok daha *az gelişmiş* olmasındandır. Başarısızlıktan çabucak ders alındı. Çin yöneticileri başka bir gelişme stratejisine başvurmak zorunda kaldılar.

iki yıllık liberalleştirme dönemi

Sovyet Rusya Komünist Partisi'nin XX. kongresinde Stalin'e yöneltilen suçlamaların sosyalist dünyayı birbirine kattığı günlerde, Çin'de bir *liberalleşme* siyasetine kayıldı. Bu değişiklikte, ilk planın karşılaştığı güçlükler önemli olmuştur. 1957'de Çin yöneticileri, tarım alanındaki ciddi güçlükleri kabullendiler. Yöneticiler, ayrıca, köylünün hükümetle işbirliğinde çekingen ve kuşkulu kalmalarından da yakınıyorlardı. İk-

*Klâsik tiyatro geleneğinden uzaklaşan
kızıl Kadınlar Alayı adlı operadan bir sahne .*

tidara geçişten sonraki ilk kongrede, yani VII. Kongre'de Çin Komünist Partisi yöneticileri, tabanın dileklerine ve yakınmalarına titizlikle eğildiler. 1956'da alınmaya başlayan tedbirler 1957'de de sürdürülecek, halkın isteklerini karşılayacak kararlı bir *sağlamlaştırma* siyaseti uygulanacaktı. Bu siyasetin en önemli yanı kooperatiflerin yeniden örgütlenmesidir. Kooperatiflerin yeniden örgütlenmesi, mahallî özerklik tanınması anlamına geliyordu. Ürünlerin fiyatları yükseltilmiş, özel payların kooperatif topraklarındaki oranı yüzde 5'ten yüzde 10'a çıkarılmıştı. Tedbirler umulanı vermedi: köylü özel kesimden elde ettiği geliri çoğaltıyor, kolektif kesimi ihmal ediyordu.

Çin tarımının liberalleştirilmesi girişimini *yüz çiçek* olayı izledi.

Yüz çiçek olayı nedir? Çin toplumunda köylü ve aydın iki temel direği oluşturur. Kooperatiflerin yeniden örgütlenmesi işlerin iyi gitmediğinin benimsenmesiyle, *yüz çiçek* olayı da aydınlarla ilişkilerin iyi olmadığını benimsenmesidir. Çu En-lay'ın deyişiyle «yüksek düzey aydınları», sosyalist düzenin kuruluşu karşısında ilgisiz kalmışlardı. Son oluşumları seyretmekle yetinen 50 000 aydının sosyalizme «kazandırılması», Mao'nun 1956'da dediği gibi «*yüz çiçeğin açması*» gerekiyordu.

Mao Çe-tung «*yüz çiçek*

yanyana açsın», «*yüz fikir akımı tartışsın*» (bunların ikisi de birer eski çin atasözüdür) sloganının nasıl ortaya atıldığını şöyle anlatır: «Bunlar, Çin'deki özel koşulların ışığı altında, sosyalist bir toplumda çeşitli çelişkilerin hâlâ var oluşunun kabu-

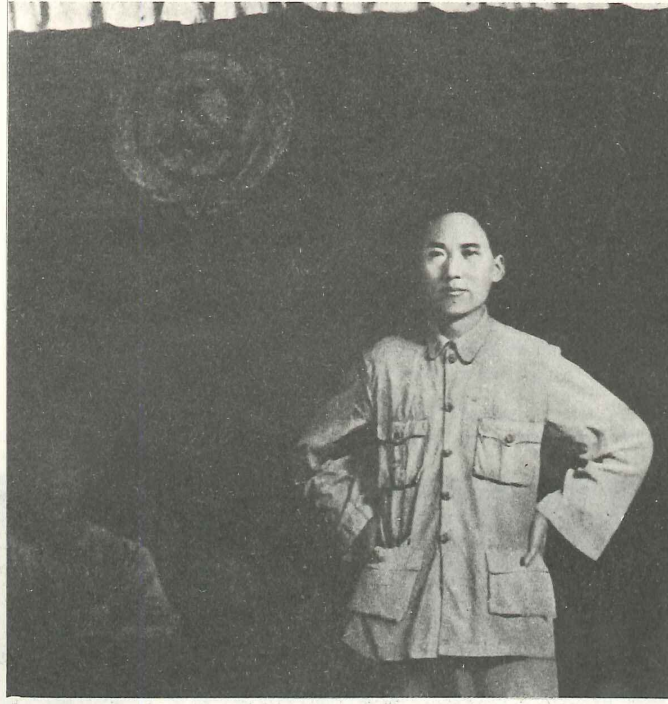
lüne dayanılarak ve ülkenin ekonomik ve kültürel kalkınmasının hızlandırılması gereğine uyularak ortaya atılmıştır. *Yüz çiçek yanyana açsın*, *yüz fikir akımı tartışsın* politikası, sanatın gelişmesini ve bilimin ilerlemesini sağlamak için tespit edildi. Ülke-

mizde sosyalist bir kültürün serpilip gelişmesi için bu yol tutuldu. Sanatta çeşitli biçimler ve üsluplar serbestçe gelişebilir ve bilimde farklı okullar serbestçe birbirleriyle yarışabilir. Belki bir sanat üslubunu yada belli bir fikir akımını idarî tedbirlerle ka-

(fotoğraf 2: Mao, 1933'de bir köylü topluluğuna sesleniyor; fotoğraf 3: Mao askerleriyle konuşurken).

1

2

3

bul ettirmek, bunun yanısıra başka bir üslup yada akımı yasaklamak, bizce sanat ve bilimin gelişmesine zarar verir. Sanat ve bilimde «doğru», «yanlış» sorunlar, sanat ve bilim çevrelerindeki serbest tartışmalar, sanat ve bilimde uygulamalı çalışmalar yoluyla çözümlenmelidir. Geçmişte yeni ve doğru şeyler, çoğu zaman, halkın çoğunluğuna hemen kendisini kabul ettirememiş ve bir mücadele için zigzaglar çizerek gelişebilmişlerdir. Doğru ve iyi

şeylere, başlangıçta, güzel kokulu çiçekler gözüyle değil, vahşi ve zehirli çiçekler gözüyle bakıldığı çok olmuştur».

Aydınlar, yöneticilerin bu çağrısına katılmakta acele etmiyorlardı. Mao, bunun üzerine, yeni bir çağrıda bulundu. 27 şubat 1957'deki ünlü söylevinde «halkın bağrında oluşan çelişkileri doğru biçimde çözümlemenin çareleri»ni araştırdı.

Mao'nun bu son girişimi 27 şubat 1957'de oldu. Mao

«aydınlar sorunu» üzerine şöyle diyordu: «Çin'in sosyalizmin kurulması gibi dev bir görevde mümkün olduğu kadar çok aydına ihtiyacı vardır. Sosyalizme gerçekten hizmet etmek isteyen aydınlarla güvenmeliyiz ve kendileriyle ilişkilerimizi düzelterip karşılaştıkları sorunları çözümlenmelerine yardım etmeli, yeteneklerini tam olarak ortaya koymalarını sağlamalıyız. Arkadaşlarımızın çoğu aydınlarla anlaşmayı, onlarla geçinmeyi pek beceremiyorlar. Onlara sert davrandıkları gibi, işlerine de saygı duymuyorlar ve yerli yersiz bilimsel ve kültürel konulara burunlarını sokuyorlar. Bu eksiklikleri mutlaka ortadan kaldırmalıyız.»

Bundan sonra parti üyelerinin çalışma biçiminde bir düzeltme'ye gidildi. Aydınlar partinin siyasetini büyük ölçüde etkilediler, bu arada iktidarın parti elinde toplanmasına karşı çıktılar.

Öğrenciler de aydınların yanında yer aldı. Acımasız bir eleştiri dönemi başladı. Eleştiriler soysuzlaşarak gösterilere, yıkıcı davranışlara dönüştü. Düzeltme kampanyasının açılışından beş altı hafta sonra yüz çiçek'ten ba-

Mao, babasının muhalefetine rağmen kendi çabasıyla iyi bir öğrenim gördü. Diploma her kapıyı açmıyordu, hele bir köylü ailesinin çocuğu için. Mao, öğrenimini bitirdikten sonra Pekin'e gitti (1918) ve üniversite kitaplığında iş buldu (fotoğraf 1: o yıllardan bir anı). Mao burada hem geçimini sağlıyor, hem de ülkesinin ünlü Marx'cularıyla yakınlık kuruyordu. Komünist Partisi'ndeki çalışmalarına 1920'de başladı. Memurluk burada bitmiştir.

zıları önce vahşi çiçekler, sonra zehirli çiçekler haline geldiler. Tepki birdenbire kendini gösterecek, eleştirileriyle kendilerini açığa vuranlar sağcılık'la suçlanmaya başlayacaktı.

Yüz çiçek deneyinden çabucak vazgeçildi. 1956-1957 liberalleşme dönemi iki yönlü bir başarısızlık getirmişti: kooperatifleşmede başarısızlık ve aydınlarla ilişkide başarısızlık.

Sosyalist düzenin daha iyi yürütmesini sağlamak için daha bütünsel, daha köklü yöntemlerin yürürlüğe konması gerekecekti.

büyük sıçrama

Başkan Mao, 1958 nisanında, partinin yayın organı *Kızıl Bayrak*'ta altı yüz milyon Çinliyi kastederek şöyle diyordu: «Bunlar ilkin fakirdir, sonra da bembeyazdır.» ve ekliyordu: «Fakirler varolanı değiştirmek istiyorlar. Beyaz bir kâğıda da en güzel yazılar yazılabilir.» Mao'nun bu sözlerinde çin halkının her türlü deneye açıklığı ve uyarlılığı vardır. *Büyük Sıçrama* başlıyordu.

- Çin, bu açıklıktan yola çı-

1

karak, ikinci beş yıllık planını (1958-1962) gerçekleştirecek, on beş yılda İngiltere'nin düzeyine ulaşacak, hattâ onu geçecektir.

Bunun için, önce kırsal işgücü tümüyle harekete geçirildi. 1957-1958 kışında yüz milyonu aşkın kadın ve erkek işçi büyük hidrolik kuruluşların yapımında canla başla çalıştı. Milyonlarca köylü (1958'de altmış yedi milyon), ülkenin yeniden ağaçlandırılması için dev bir girişime katıldılar. Her şey iyi gidiyordu. 1958'de rekor düzeyde ürün elde edildi. 1958-1960 arasında sanayi üretimi büyük ölçüde artış gösterdi.

Ne yazık ki, sevinç uzun sürmedi. 1959 kötü bir tarım yılı oldu. Onu daha da kötü iki yıl izledi. Tarım ürünleri ihracı durduruldu. Bazı tarım ürünlerinin ithaline gidildi. (1961'den sonra Avustralya ve Kanada'dan buğday alınacaktır.) Sanayi için gerekli donatımın ithali durduruldu. Kıtlığın etkisini azaltabilmek için, *Büyük Sıçrama* döneminin başlarında kentlere koşmuş olan milyonlarca köylü geriye gönderildi.

Nedendi bu başarısızlık? Bunda, doğal olayların etkisi büyük oldu. Ayrıca, siyasette beliren ayrılık nedeniyle Kruşçev'in Sovyet uzmanlarını geri çekmesi de bu başarısızlıkta etkili olmuştur. Ayrıca zaman zaman akıl almaz düşüncesizlikler de görüldü. Tohumları yiyerek ürüne zarar veren kuşları topluca yokederken, kuşların zararlı

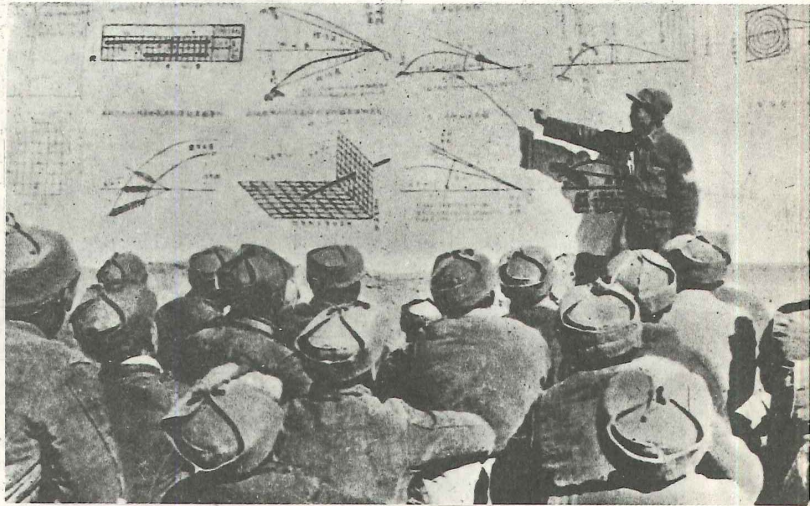

2

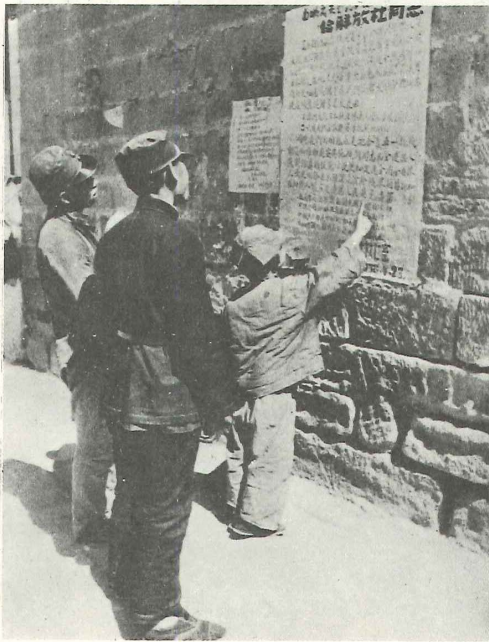

3

Gerçek bir taktikçi olan Çu Teh (fotoğraf 1), Lin Piao (fotoğraf 2), Çu En-lay (fotoğraf 3) bunlar arasındadır. (fotoğraf 4) bir balistik dersi; (fotoğraf 5) Yen-ân'da bir duvar gazetesi.

4

5

Mao'nun 1926-1964 arasında yazdığı eserlerden alınan sözlerle meydana getirilen derleme, 1966'da Lin Piao tarafından genişletildi. (Aşağıdaki bildiride, Kırmızı kitap'ın, revizyonizme karşı mücadelede başlıca silâh olduğu anlatılmaktadır.) Bir süre sonra kültür devrimi güçlüklerle karşılaşacaktır.

毛主席教导我们：人民靠我们去组织。中国的反动分子，靠我们组织起人民去把他打倒。
革命造反派联合起来，把无产阶级文化大革命进行到底！

böcekleri yokettiği unutuldu. Kuşlar gidince, zararlı böcekler çoğaldı, ürün daha büyük zarar gördü. Bunun gibi, dev sulama çalışmaları da toprakların alkalinleşmesi yada tuzlanması sonucunu doğurdu. Bunlar, düşüncesizce alınan birçok tedbirden iki örnektir.

Ancak, çinli yöneticiler yanlıştan dönmeyi biliyorlardı. Alınan yeni tedbirler yeni verimlilikler sağladı. 1964 ürünü 1958 ürününe yaklaşıyordu. Tarımın bazı kesimleri (özellikle sebzeçilik, meyvecilik) ve bazı sanayi dalları (özellikle yapay gübre, petrol ürünleri) çok hızlı bir gelişme gösterdi. Ulusal üretim, 1965'te, büyük bir başarıyı işaret eden kesin bir artış gösterdi.

Gene de, toplu bir bakış, bilançonun pek parlak olmadığını ortaya koyar.

temizlik hareketi

Mao Çe-tung, rejimin ilk dokuz yılında (1949-1958), görüşlerini tartışmasız benimsetmeyi başarmıştı. Bu benimsetme *Büyük Sıçrama*'ya kadar sürdü. Mao gerçekten yorgun görünüyordu. İşleri ayrıntılarıyla izleyemiyor, işleri Komünist Partisi Genel Sekreteri Teng Hsiao-ping'le Hükümet Başkanı Çu En-lay'a bırakıyordu. Mao ancak büyük değişiklikleri belirlemekle, dış siyasete yön vermekle yetinmekteydi. (Bu arada, Moskova'ya iki yolculuk yaptı: 1949 sonlarına doğru ve 1957 sonlarına doğru. 1949 yolculuğu, onun dışarıya ilk yolculuğudur.)

Mao, 1958'de, *Büyük Sıçrama*'nın beklenen sonuçları vermediğini görünce, birdenbire cumhurbaşkanlığından

Mao'nun bu resmi, 1935'te Yen-ân'da Edgar Snow'un çektiği bir fotoğraftan vararlanılarak yapılmıştır.

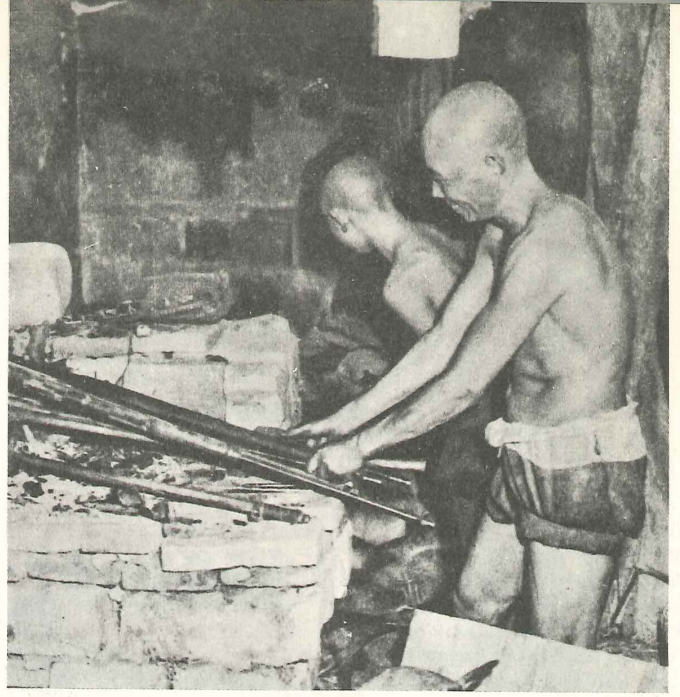
ayrılmak istediğini bildirdi. Onun bu ayrılışında *Büyük Sıçrama* başarısızlıklarının ne ölçüde etken olduğu iyi bilinmiyor. Mao, 1 ekim 1949'da Pekin'de Çin Halk Cumhuriyeti'ni ilân ettikten sonra, Çin Halk Danışma Meclisi tarafından hükümet başkanlığına getirilmiş, yeni anayasa ilân edilince de cumhurbaşkanı olmuştu. Bu arada parti genel sekreterliğini de elinde tutan Mao, 1958 aralığında Vuhan'da yapılan Komünist Partisi Merkez Komitesi toplantısında, parti yönetimi kendisinde kalmak üzere cumhurbaşkanlığından ayrıldı. Ulusal Halk Meclisi de 27 nisan 1959'da Liü Şao-çi'yi cumhurbaşkanı seçti.

Liü Şao-çi 1898'de doğmuştur. Zengin bir köylünün oğluydu. 1921'de Çin Komünist Partisi'ne girdi. *Büyük Yürüyüş*'e katıldı. 1945'te parti genel sekreteri oldu. Çin Halk Cumhuriyeti'nin altı başkan yardımcısından biriydi. 1959'da cumhurbaşkanlığına seçildi. 30 aralık 1964'te cumhurbaşkanlığı görevi uzatıldı. Liü Şao-çi, rejimin hiyerarşisinde ikinci sırada yer alıyordu. Ona, *Mao'nun yerini alacak adam* diyorlardı. Birden nüfuzunu kaybetti ve görevlerinden uzaklaştırıldı. (*Kültür devrimi* başladıktan sonra, hiyerarşide sekizinci sıraya düşecek, az sonra da partiden çıkarılarak *Revizyonistlerin elebaşısı* sayılacaktı.)

Liü Şao-çi cumhurbaşkanı olduktan sonra, Mao ve siyaseti düzenli bir eleştiriye hedef olmaya başlamıştı. Bu eleştirinin yöneticisi, Kiangsi hareketi'nin ünlülerinden olan Savunma bakanı Ping Di-huay'dı. Mao'nun otoritesi 1959-1962 arasında büyük sarsıntı geçirdi. Saldırıları Mao'nun kişiliğine bile yöneltmişti. Bu saldırıları *yüksek yerlerdeki bazı kişiler*

Yen-án'daki komünist direncini ayakta tutabilmek için elden gelen yapıyordu: eski tüfekler eritilip tarım araçları imal ediliyor (fotoğraf 1), Mao kitlelere yakın oluyor (fotoğraf 2), Kızıl Ordu'nun askerleri, toprağın zararlı otlarını ayıklıyorlardı (fotoğraf 3). (fotoğraf 4: cepheye yedek güç olarak giden köylüler). Bu desteğin sağladığı manevi güç, askerleri mücadeleye itmekteydi (fotoğraf 5: Kızıl Ordu kuvvetleri ilerlerken). 1957'de başlayan Çin-Japon savaşı Mao'nun ve komünistlerin durumunu sağlamlaştıracaktır. Böylece Mao, toplumsal devrim temasını emperyalizmle mücadele temasına daha sıkı bir biçimde bağlayabilecektir.

1

2

kişkırtmaktaydı.

1959-1962 arasında, Mao, parti işlerinin sürüncemede kaldığını anladı. Yokluğu rejime zarar vermekteydi. Bu dönemde Liü Şao-çi etkisini ivice artırdı. Parti yöneticileri (özellikle Ping Di-huay), ayrıca vazarlar ve gazeteciler, üstü örtülü sözlerle Mao'nun siyasetini eleştirmeye başladılar. Mao, işleri yeniden ele almaya girişti, bu girişiminde Lin Piao'nun yardımına başvurdu. Lin Piao, 1959'da Ping Di-huay'ın yerine Savunma Bakanlığı'na getirildi.

Mao, önce, ordu içinde durumunu sağlamlaştırdı. VIII. Merkez Komitesi'nin onuncu toplantısından sonra da kar-

şı-saldırıya geçti. 1962 eylülünde başlattığı bu girişimle Mao, ordu içinde etkin olan Mao düşüncesi'ni ulus çapında yaygınlaştırmaya yöneldi. Onun gençlik, köylü ve aydınlar katında açtığı kampanya, genellikle hiç bir sonuç vermeden dağılıp gidiyordu. Parti kademeleri, bu kampanya karşısında kuşkucu kalmaktaydı. Mao ile muhalifleri arasında kesin bir çatışma kaçınılmaz duruma geliyordu. Mao yeni bir hamle yaptı ve *Büyük Proletarya Kültürü Devrimi*'ni başlattı. Bu yalnızca bir devrimci gençleşme hareketi değil, aynı zamanda büyük çapta, bir «temizlik» hareketiydi.

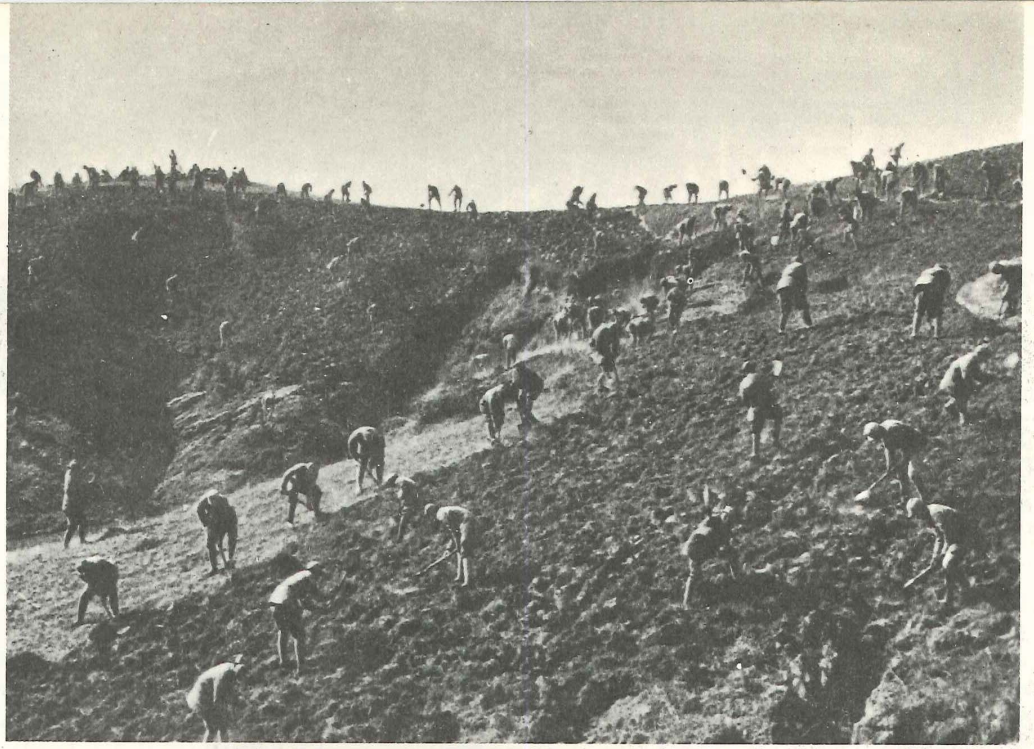
kültür devrimi

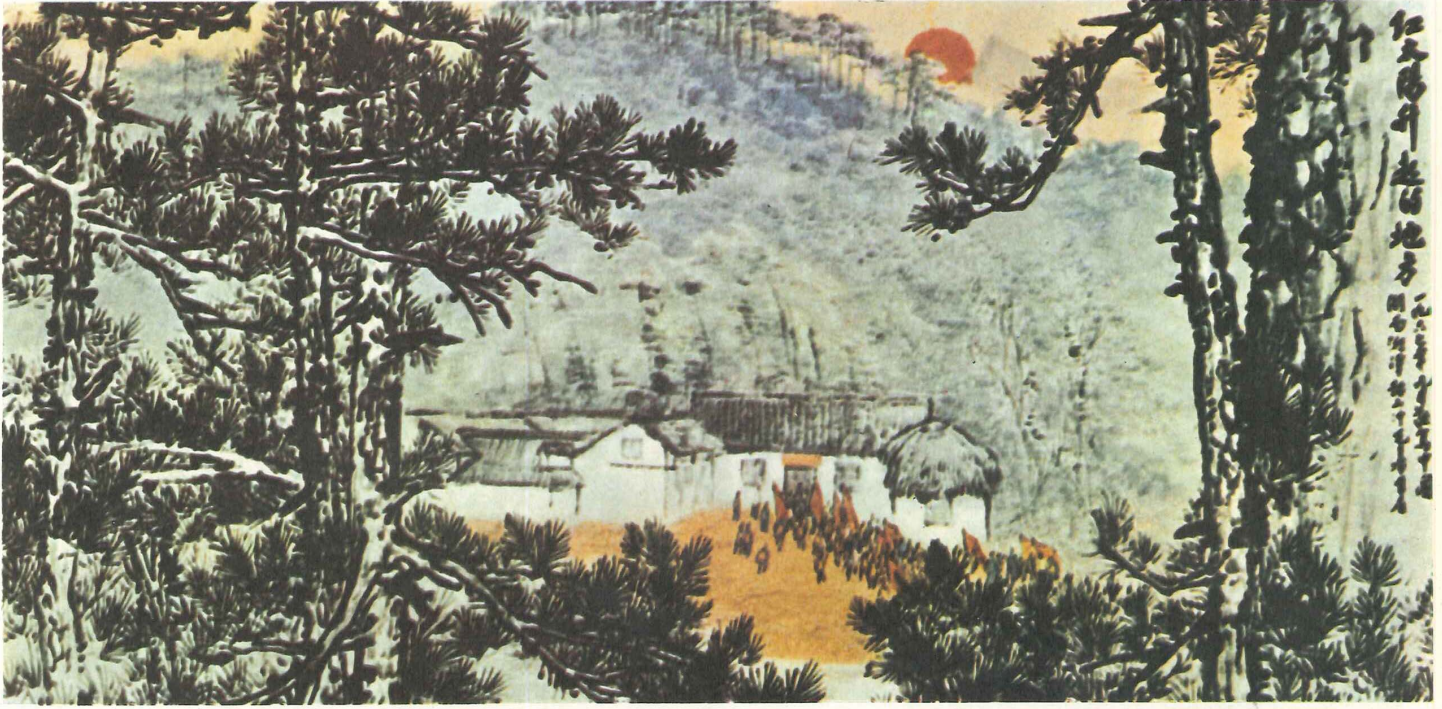
Büyük Proletarya Kültür Devrimi dört evreden oluşmuş gibidir.

İlk evrede (kasım 1965 - ağustos 1966) işin kültür yanına önem verilmiştir. Bu evrede, yazıları yada davranışları yüzünden aydınlar saldırıya uğradı. Bu saldırılar, giderek kültürlere doğrudan doğruya ilişkili olmayan hedeflere yöneltildi. Örneğin, kültür devrimi çerçevesinde, Pekin Belediye Başkanı Peng Çen azledildi.

Ağustos 1966 - ocak 1967 arasını kapsayan ikinci evrede, hedefler tümüyle siyasi hedeflerdi. Başlıca hedefler

de cumhurbaşkanı Liu Şao-çi ile parti genel sekreteri Teng Hsiao-ping'di. VII. Merkez Komitesi'nin on birinci toplantısı (1-12 ağustos 1966), Liü Şao-çi'nin gözden düşmesi ve *kültür devrimi*'nin temel ilkelerinin kesin bir biçimde belirlenmesiyle sonuçlandı. Bu ikinci evrede kitlelere çağrıda bulunuldu. Kitleler birinci planda etkin olacaktı. Partinin ve yöneticilerinin eleştirisi, kitlelerden gelecekti. (Özellikle öğrencilerden oluşan bu kitleler hızla artacak, 18 ağustos - 26 kasım 1966 arasında Mao, ülkenin her yanından gelen ve Pekin'i işgal eden on bir milyon *Kızıl Muhafız*'ın büyük geçit tö-

1

Son elli yıllık
Çin tarihinin en önemli
adamı elbette Mao'dur.
Mao, 1893'te dünyaya geldi
(fotoğraf 1: Mao'nun doğduğu
evi tasvir eden resim).
Ulusçularla komünistlerin
birbirlerinden kopmaları
üzerine,
küçük bir toplulukla
Çing Kong tepelerine
(fotoğraf 2)
doğru yürüyüşe
geçilecektir.
Bu yürüyüş Büyük
Yürüyüş'ün ilk adımı gibidir.

2

renini izleyecektir.)

Bu devrim Mao'yu yeniden ilk plana çıkarıyordu. Mao'nun eşi Chiang Çing, yeğeni Yao Ven-yuan, Yen-ân dönemindeki sekreteri Çen Po-ta *Kültür Devrimi*'nin etkin yaratıcıları arasındaydılar. Çen Po-ta parti hiyerarşisinde dördüncü sırayı almayı başardı. Ayrıca, Savunma Bakanı Lin Piao, Mao'nun resmi vârisi oluyor, bu durum IX. Kongre'de kabul edilen anayasada yer alıyordu.

Burada üçüncü evre başlar (ocak - temmuz 1967). Bu evrede ordu topluca işe karıştı. Ordu, parti kademelerinin direncini kırmaya hazırdu. Kitleler *kültür devrimi*'nin coşkunluğu içindeydi ve bu coşku zaman zaman uygunsuz davranışlara yol açıyordu. Saldırılan coşkunun başlıca örneği Şanghay'da görüldü: bu şehirde kitleler, 1966 aralığıyla 1967 ocağı arasında, toplu grevleri ve sokak çarpışmalarını getiren bunalım eylemlere girişmişlerdi.

Kültür bunalımı, kısa zamanda bir siyasî ve toplumsal bunalım haline geldi. Başlatılan hareketi dizginlemek güçleşmişti. Bu karmaşa, ordu içinde de çatışmalar yaratmaktaydı. Askerler, şimdi,

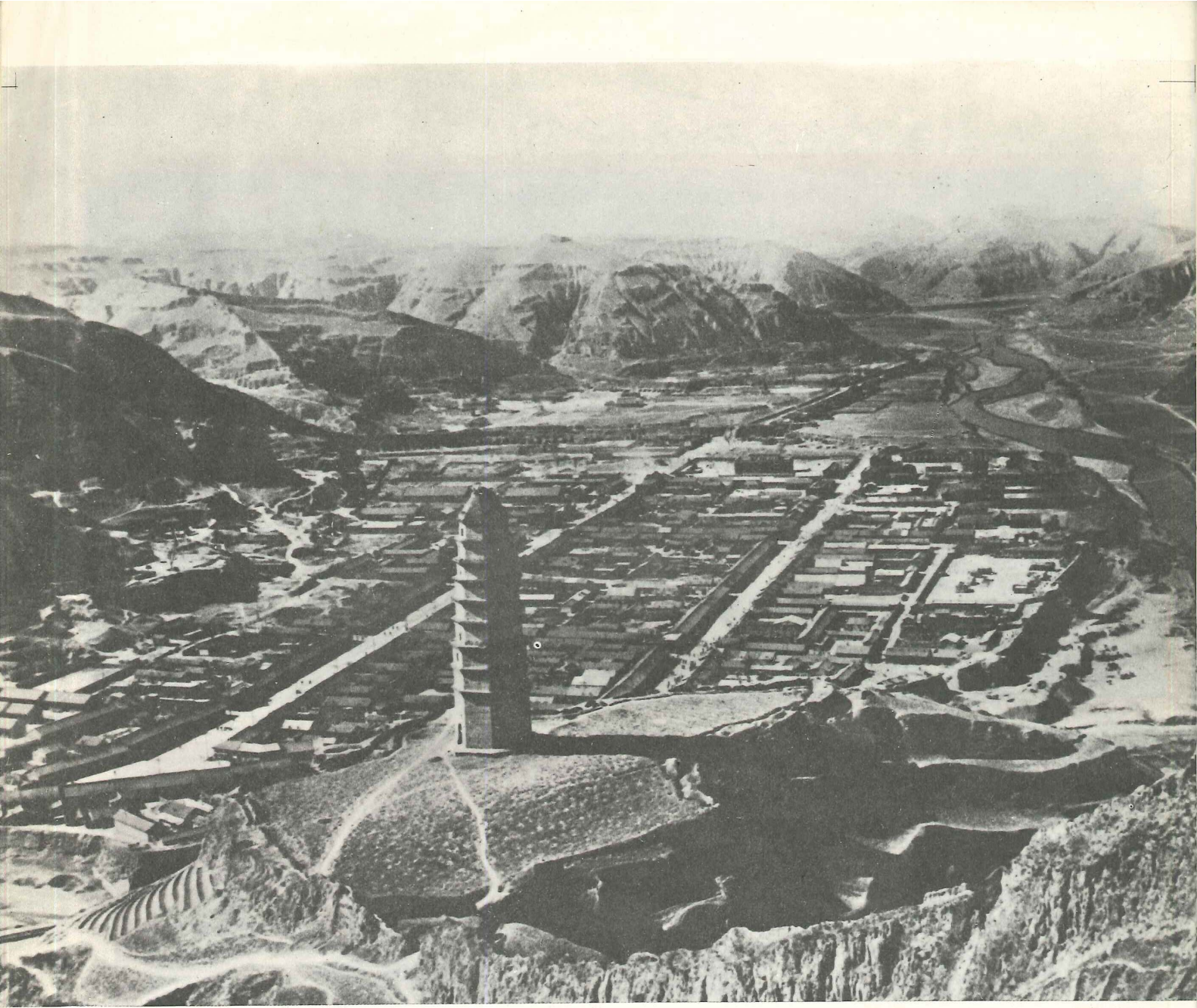
bir iç savaşın eşiğine gelmiş bulunan ülkede, düzeni sağlamak gibi güç bir işle yükümlüydüler. Halkın oluşturduğu *Devrimci Komiteler*'in eylemleri, bir 'halk kurtuluş ordusu' kavramına iyice ters düşüyordu.

Böylesine güç bir dönem, yeni bir dönemi, bir *tâviz dönemi*'ni getirdi. Bu dördüncü evrede (ağustos 1967 - nisan 1969), *kültür devrimi* amaçlarından uzaklaştı. Yıkılan şey-

(fotoğraf 1: askeri eğitimin hâlâ gerilla mücadelesine hazırlık amacı güttüğü devrim sonrası dönemle ilgili bir afiş).

(fotoğraf 2: mücadelenin bir kuşaktan öbürüne geçişini simgeleyen afiş). 2

1

Mao'nun Yen-ân'da geçirdiği yıllar (1935-1947) devrimci görüşü sağlam temellere oturtma yıllarıdır. (fotoğraf 1: Yen-ân'ın havadan görünüşü; Mao, uzun süre, Lin Piao (fotoğraf 3) ile birlikte, ordunun gidişini yakından gözleyecektir (fotoğraf 2: Mao 1966'da Kızıl Ordu'nun geçişini izlerken).

Mao özellikle halkla ilişki kuracaktır. Bu yüzden, zaferi elde ettikten sonra bile, resimlerde köylülerle (fotoğraf 4) ve çinli ailelerle (fotoğraf 5) bir içtenlik havası içinde bir arada gösterilmesi raslantı değildir.

ler yeni baştan kurulmuş, bir süre önce aşağılanmış olanlar bu kuruluşa katılmaya çağırılmışlardı. Ancak, kitleler gene de etkindi. *Devrimci Komiteler* her yerde çalışmaya başladığı sıra, VIII. Merkez Komitesi on ikinci toplantısını yaptı (ekim 1968), bu toplantıda Liü Şao-çi görevinden alınarak, parti kongresi hazırlığına geçildi.

IX. Kongre 1969 nisanında toplandı, yeni bir anayasa kabul etti ve yeni bir Merkez Komitesi seçti. Bu komitenin oluşumu, kitlelerin bundan böyle *devreden çıktığını* gösteriyordu; çünkü yeni komitede kitleler sembolik olarak temsil edilmekteydi. Lin Piao ile Çen Po-ta da bir süre sonra tasfiye edildiler. Mao, siyaset değiştirmek için, yardımcılarını değiştirmişti!..

Büyük Proletarya Kültürü Devrimi böylece 1969'da son buldu.

Gerçekten son buldu mu? 1968 yazının şiddet eylemlerinden ve IX. Kongre'den sonra *son buldu* diye düşünmek olağandır. Mao'nun özel sekreteri Çen Po-ta'nın görevinden uzaklaştırılması, (Çen Po-ta, hatırlanacağı gibi, *kültür revrimi*'nde, parti hiyerarşisinde dördüncü sıraya yükseltilmişti), Lin Piao'nun ve bazı yüksek rütbeli subayların tasfiyesi bunu ortaya koyar. Gelgelelim, bazı ufak tefek olaylar, bu hareketin, küçük çapta, 1969'dan sonra da sürdüğünü göstermektedir.

Bütün bunlara *iktidar kav-*

(fotoğraf 1:
otomobil gereçleri yapan bir
fabrikada askerler
ve işçiler).

Ama ilkel teknik araçlarla
başarulan işleri
canla başla çalışan
köylülere borçlu Mao.
Binlerce on binlerce
insan çalışıyordu

(fotoğraf 2: Huang-Ho nehri
boyunca toprak düzleştirme
işinde çalışan kadınlar
ve erkekler).

gası deyip geçemeyiz. Hareketin amaçları ve araçları, basit bir darbenin amaçları ve araçları değildir. Araç, yani kitlelere çağrı hareketi olağanüstü bir yürekliliği ortaya kovar. Mao, kitleleri bildiği gibi kullanmış ve sonunda kitlelerce aşulmuş olsa da bu böyledir. Amaç da köklü bir isteği belirler: zor kazanılmış bir iktidardan yarar sağlamaya çalışan bürokrat ve yönetici «yeni sınıf»ın tartışılması.

Kültür devrimi'ni belirleyen bu amaç ve araç, basit siyasî kavgalar düzeyini çok aşar. Kültür devrimi, olsa olsa, yönetilenlerin yönetenlere başkaldırması, iktidarda olmayanların iktidara geçme atılımıdır. Bu hareket, devrimde her şeyin devrimci biçimde yürümemiş olduğunu da ortaya kovar.

Kısacası, kültür devrimi, bir sosyalist uygulamayla ilgili birçok sorunun tartışma ve çatışma alanına getirilmesidir.

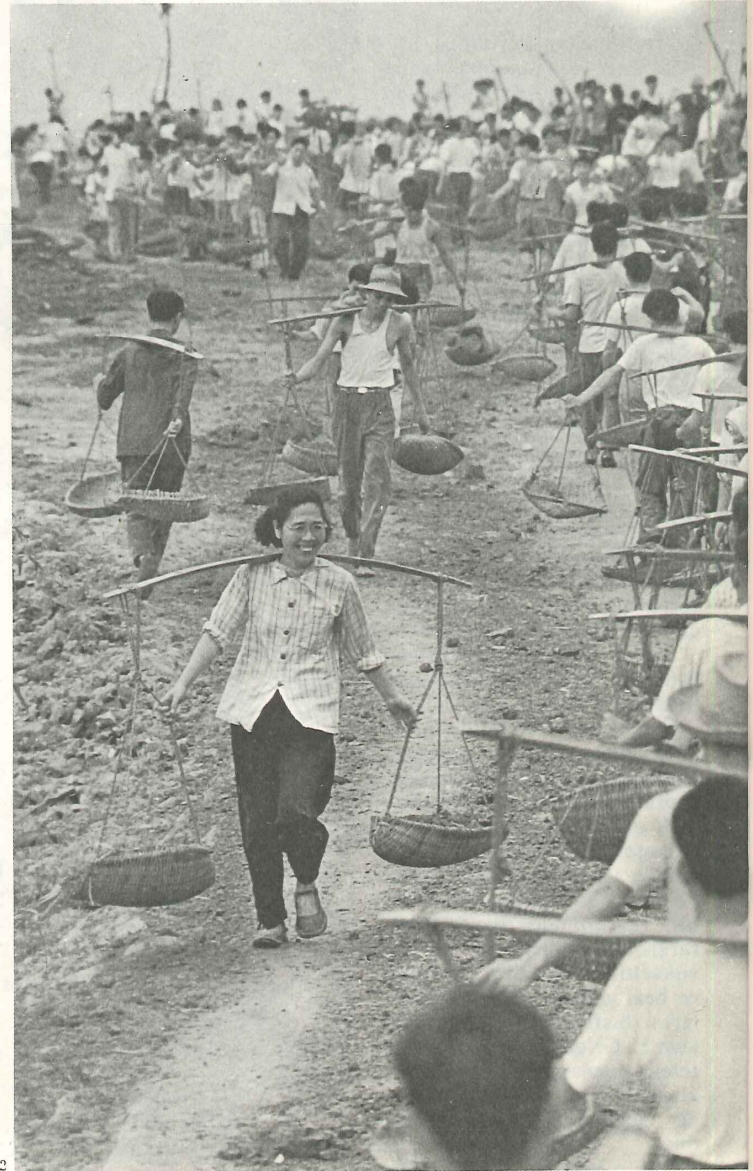
bazı belirlemeler

Kültür Devrimi'ne kurban gidenlerin 1960-1965 arasında uyguladıkları iktisat siyaseti gerçekten verimli olmuş, Büyük Sıçrama ile ilgili düzensizlikleri onarmıştır. Bununla birlikte, bu kişilerin aldığı tedbirler, Büyük Sıçrama'dan önceki geleneğin bir devamı gibi de görünür.

Ayrıca, Kültür Devrimi'nde Mao'cuların yakınmaları da büsbütün yabana atılır cinsten değildi. Mao'cular eğitim siyasetinin seçkinlerden yana kayışından, kentlerle taşra arasındaki büyük farklılaşmadan, haklı olarak, yakınmışlardır. Büyük Sıçrama'nın başarısızlığa uğramış olması, onun dayandığı düşüncenin ve ona bağlı eylemin tümüyle yanlış olduğunu da göstermez. Mao'nun düşmanları S.S.C.B örneğine uymaya çalışıyorlardı. Ancak onların bu taklitçilikte nereye kadar gittiklerini kesinlikle belirlemek mümkün değildir. Taklitçilik, yer yer pek aşırıya kaçıyordu. Örneğin, Lü Şao-çi Çin Kruşçev'i diye adlandırılıyordu. Lü Şao-çi zamanında toplumsal farklılıkların arttığı, bürokratik iktidarın güçlendiği göz önünde tutulursa, bu benzetmenin ne kadar uygun olduğu anlaşılır.

Ne olursa olsun, Mao'nun bürokrasi kalesini yıkma ve devrimi yeniden canlandırma tasarısı tutmuştur.

Bütün bu anlattıklarımızdan, olumsuz bir bilanço çıkarabilir miyiz? Hem evet, hem hayır. Olaylara özellikle Çin dışındaki Mao'cuların gözüyle bakarsak, evet. Çünkü onlar en küçük şeyleri bile büyük başarı gibi gösterme eğilimindedirler. Devrimin Mao'cularca dikkate alınmayan bazı önemli yanlarına eğilirse, hayır. Bu önemli yanlardan biri, ülkenin birleştirilmesinde henüz büyük bir

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No 2E.2697

Çu En-lay'ın sabırlı siyaseti sayesinde, Çin Halk Cumhuriyeti 1917'de Birleşmiş Milletler Örgütü'ne alındı (fotoğraf 3: 1971 kasımında Birleşmiş Milletler'de çin delegeleri; fotoğraf 4: 1972 şubatında Mao-Nixon görüşmesi).

yol alınmamış olmasıdır.

Ancak, ne olursa olsun, somut başarılar var ortada... Çin komünistleri, ideolojilerine inanç beslemeyen sayısız aydını, önünde sonunda kendi saflarına çekmeyi başarmışlardır. İktisadî kalkınma büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir. Salgınlar önlenmiş, sineklerle mücadeleden iyi sonuç alınmıştır. Ülke bağımsızlığına, saygınlığına kavuşmuştur. 1964'te atom bombası patlatılmış, 1967'de hidrojen bombası yapılmıştır.

Bunun da öyküsü şöyle: 1959'da Kruşçev bir açıklamada bulundu: S.S.C.B, 1957'de yapılan gizli bir anlaşmaya göre, Çin'e nükleer silâhların yapımı için gerekli donanımı ve bilgileri vermeyi

kabul etmişti. Çin, bunun üzerine, dünya kamuoyu önünde, S.S.C.B'ne karşı tavır aldı. Başlangıçta bu karşı-cıkış, Kremlin yöneticilerine doğrudan doğruya yöneltilmiyor, Yugoslavya aracılığıyla dolaylı olarak iletiliyordu. Sonra her şey daha açık ortaya kondu. Anlaşmanın Ruslarca açığa vurulmasından sonra Çin, Rusya ile sınırları konusunda mesele çıkarmaya başladı. Bu belki ulusçu bir davranıştı. Ama gerçek olan bir şey var: 1960-1963 arasında Çin, sınırdaş olduğu ülkelerle sınırlarını yeni baştan gözden geçiren bir dizi anlaşma imzalamıştır.

Düşmanlığın nedenini Kruşçev'in iki yanlı siyasetinde

görmek mümkündür. Rusya'da Kruşçev zamanında iki yönlü bir siyaset uygulandı. Dışta, *barış içinde birlikte yaşama* siyaseti, içte *Stalin'e sırt çevirme ve onun yaptıklarını kınama* siyaseti. *Barış içinde birlikte yaşama* demek, atom bombasına sahip iki ülkenin, S.S.C.B ile A.B.D'nin uzlaşması demektir. Demek ki, iki ülke arasındaki başlıca sorunlar *barış içinde* çözümlenecekti. Çin'e göre bu erken bir davranıştı. Çin, o sırada atom bombasına henüz sahip değildi. Kendisi de atom bombası yaptığı zaman, sosyalist blokla emperyalist blok arasındaki çatışmanın önlenemez olmadığını savunacaktır. O sıra Çin, sosyalist olmayan ülkelerle anlaşmalar

yapmaya kalkacak, örneğin Pakistan'la müttefik olacak, 1972'de Amerika'yla yakınlaşacaktır.

Görülüyor ki, Çin dış siyaseti önemli sonuçlar almıştır; Çin-A.B.D yakınlaşması, Birleşmiş Milletler'e alınma bunlardan bazılarıdır. Eğitimde ilerlemeler olmuş, okur-yazar sayısı büyük ölçüde artmıştır. Yol sistemi geliştirilmiştir. Köylere radyo ve elektrik götürülmüştür. Tarımsal görünüm, 1970 ve 1971 ürünlerinin de gösterildiği gibi, iyimserliğe yol açmıştır. Nüfus artışına rağmen, iktisadî düzende belli bir sağlamlık gerçekleştirilmiştir. Gene de çin devrimini ve devrimcilerini daha nice önemli sorun beklemektedir.

gelisim yayınları gelisim dizisi

„QUE SAIS-JE?“

ÇAĞDAŞ İNSANIN TEMEL KİTAPLARI

GELİŞİM DİZİSİ

SİYASET SOSYOLOJİSİ

Gaston Bouthoul

GELİŞİM
YAYINLARI

● çıkan kitaplar

- 1 İKTİSAT
SİYASETİ
Jacques Billy
- 2 CİNSEL
İLİŞKİLER
TARİHİ
André Morali-Daninos
- 3 KEŞİFLER
TARİHİ
Hubert Deschamps
- 4 SİYASAL
REJİMLER
Maurice Duverger
- 5 BESLENME
REJİMLERİ
Paul Chêne
- 6 ULUSLARARASI
PETROL
SORUNLARI
Daniel Durand
- 7 GRİP
Georges H. Werner

- 8 DİNLER
TARİHİ
Hervé Rousseau
- 9 BÜROLAR VE
BÜROKRASİ
Alfred Sauvy
- 10 MİMARLIK
TARİHİ
Jean Charles-Moreux
- 11 DİYALEKTİK
Paul Foulquié
- 12 BALKAN
ÜLKELERİ
İKTİSADİ
André Blanc
- 13 TOPLUMSAL
SINIFLAR
Pierre Laroque
- 14 MADDE
ELEKTRİK
ENERJİ
Geneviève Morand

- 15 1995 UYGARLIĞI
Jean Fourastié
- 16 PSİKOLOJİ
TARİHİ
Maurice Reuchlin
- 17 SOSYOLOJİ
TARİHİ
Gaston Bouthoul
- 18 SOSYALİZM
G. Bourgin
Pierre Rimbert
- 19 MÜZİK
TARİHİ
B. Champigneulle
- 20 NÜKLEER
ENERJİ
Jules Gueron
- 21 SİYASET
SOSYOLOJİSİ
Gaston Bouthoul

● çıkacak kitaplar

- 22 RESİM
TARİHİ
Luc Benoist
- 23 VİTAMİNLER
Suzanne Gallot
- 24 ELEŞTİRİ
KURAMLARI
J. C. Carloni
J. C. Filloux
- 25 DÜNYANIN SOSYAL
COĞRAFYASI
Pierre George
- 26 SPOR TARİHİ
Bernard Gillet
- 27 GENEL
KİMYA
Georges Champetier
- 28 CİNSELLİK
Louis Gallien

HER HAFTA 1 KİTAP, HER KİTAP 10 LİRA

dağıtım - ge-da / kitas /

DEVRİMLER

ve karşı-devrimler tarihi

ANSİKLOPEDİSİ

Çağımız bir devrimler ve karşı-devrimler çağı oldu. Dünyanın en büyük devrimleri (Bolşevik Devrimi, Çin Devrimi, Küba Devrimi v.b.) ve karşı-devrimler (Nazizm, Faşizm v.b.) yüzyılın eseridir. Kitlelerin uyanışı, en önemlisi de insanların artık yeni kölelik biçimleri yaşamaya katlanamayacak kadar bilinçlenmiş oluşu, tek tek kişilerden çok toplumların ortak mutluluğuna dayanan düzenler getirdi.

Devrimler ve Karşı-Devrimler Tarihi Ansiklopedisi, dünyanın büyük devrim ve karşı-devrimlerini nedenleriyle, kuramlarıyla, açmazlarıyla, güçlükleriyle, sapmalarıyla veriyor. Bu büyük eserde okurlarımız, bütün bir tarihin, özellikle çağdaş tarihin en önemli sayfalarını bulacaklardır.

CİLT I / ÇAĞDAŞ DEVRİMLER

- 1 - 2 Çin Devrimi
- 3 - 4 Vietnam Devrimi
- 5 Küba Devrimi
- 6 - 7 Latin Amerika'da gerillalar
- 8 Cezayir Devrimi
- 9-10 Afrika'da gerilla eylemleri ve Kongo Devrimi

CİLT II / KARŞI-DEVRİMLER / MİLLİYETÇİ DEVRİMLER

- 11 - 12 İtalyan faşizmi
- 13 - 14 Alman nazizmi
- 15 - 16 İspanyol falanjizmi
- 17 Arjantin peronizmi
- 18 İndonezya Devrimi
- 19 - 20 Arap ülkelerinde Nâsır'cılık

CİLT III / SOSYALİST DEVRİMLERİ

- 21 - 22 1871 Komün'ü
- 23 - 24 Avrupa'da anarşizm
- 25 1905 Rus Devrimi
- 26 Meksika Devrimi
- 27 - 28 Rusya'da büyük Ekim Devrimi
- 29 Almanya'da Spartakistler
- 30 Macar Devrimi

CİLT IV / BURJUVA DEVRİMLERİ

- 31 - 32 Cromwell'in İngiliz Devrimi
- 33 - 34 Amerikan Devrimi
- 35 - 36 1789 büyük Fransız Devrimi
- 37 - 38 Orta ve Güney Amerika Devrimleri
- 39 Liberal Devrim
- 40 1848'lerde Avrupa